

מעדני כת

משיעוריו של הגאון רבי נפדנלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת וילך - שובח תשפ"ב שנה שלישית גליון 105

בעניין עם שבשדות לעניין ברכת כהנים ולעניין תפלת מוסף דר"ה

ועוד שהרי לא מתחייבים בתפלה זו אלא הציבור ואין זו חובת היחיד וא"כ היחיד שהיה מתפלל בזמן שהציבור התחילו חזרת הש"ץ ולא היה חלק מן הציבור שנתחייבו בחזרה לא עלתה לו תפלה זו שהרי לא נתחייב בה, ולא אמרו אלא למי שחייב בתפלה זו שתעלה לו תפלת הש"ץ בלא שמועה (ורק לעם שבשדות שלא התפללו כלל מהני).

ועוד אפשר שלא סגי במה שעולה לו תפלת הש"ץ כדי שיהא לו תקיעות על סדר הברכות דבענין ברכות של "שומע כעונה כדי שתעלה לו התקיעות על סדר הברכות, ולא סגי ביצאת יד"ח מדין עם שבשדות לצורך זה.

יבואר דהרמב"ם לא ס"ל דעם שבשדות יוצאין ידי תפלתם בתפלת הש"ץ בלא שמועה

והנה באמת נראה שהרמב"ם לא ס"ל האי חדושה של הר"ף, דהנה הרמב"ם (פ"ח מהל' תפילה ה"ט) כתב וז"ל 'שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתו, כיצד בשעה שהוא מתפלל והם שומעין ועונין אמן אחר כל ברכה וברכה הרי הן כמתפללין, במה דברים אמורים כשאני יודע להתפלל אבל היודע אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו, ובהלכה י' כתב, 'בד"א בשאר ימות השנה חוץ מראש השנה ויוה"כ של שנת היובל, אבל בשני ימים אלו שליח ציבור מוציא את היודע כשם שמוציא מי שאינו יודע מפני שהם ברכות ארוכות ואין רוב היודעים אותן יכולין לכוון דעתן כשליח ציבור, לפיכך אם רצה היודע לסמוך בשני ימים אלו על תפלת הש"ץ להוציא ידי חובתו הרשות בידו, עכ"ל.

והרי פסק בר"ג שהש"ץ מוציא הבקי בר"ה ויוה"כ של יובל אבל לא הביא מה שאמרו בגמ' שפוסטרי היה ר"ג עם שבשדות, ועמד בזה בכסף משנה וכתב שהרמב"ם לא פירש הגמ' כהרי"ף יעו"ש, ובאמת גם בתוס' בשלהי ר"ה (דף ל"ד): נראה שלא פירשו כן שכתבו דעם שבשדות דאנסי במלאכה ואינו יכולים להסדיר תפלתם שנראה שאנוסים במלאכה בחול ואין יכולים להסדיר התפלה קודם ר"ה אבל בר"ה באים לבית הכנסת, וכן נראה מרש"י סוף המסכת יעו"ש.

ולדידהו בוודאי אי אפשר לסמוך על תפלת הש"ץ שיוצא בו משום עם שבשדות שהרי אינו עולה אלא לשומעים אבל מי שאינו שומע אינו יוצא בתפלת הש"ץ.

יבואר אם מי שמתפלל יכול לצאת באמצע תפלתו בשמועה מן הש"ץ

ויש שנכתבן אם יכולים לשמוע חזרת הש"ץ בתוך תפלתם דהיינו לשתוק ולשמוע חזרת הש"ץ מתחת התפלה ובמקום שאומרים פיוטים ימשיכו בתפלתם עד שיגמרו תפלתם וספיקם הוא האם יכולים לצאת בתפלת הש"ץ כשעדיין לא גמרו תפלתם.

והנה משום הדין דשומע כעונה באמצע ברכה הנה במ"ב סימן קס"ז ס"ק מ"ה כתב לענין מי ששומע ברכת המוציא בעודו נוטל ידיו יצא וכתב שם שאם שמע ברכת המוציא בעודו מברך על נטילת ידיים לא יצא, ובשער הציון סימן קס"ז ס"ק מ"ג כתב

וכן שמעתי מידי הרב הגאון ר' נחמן בולבין שליט"א שהגה"צ ר' אליהו לאפיאן זצ"ל היה עומד בברכת כהנים ופותח ידיו לקבל הברכה. ובתשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך שליט"א ח"ד סי' ל"ט כתב שבספר בית מועד הובאה סגולה בשם הגה"צ ר' אליהו לאפיאן זצוק"ל הדרושה שתיענה בקשתו מן השמים יעמוד כנגד הכהנים בפרשים כפיהם לברך את העם ויצא"ב כפות ידיו ויפשיטם כמקבל בהם דבר ובעת ברכתם ייהרר הבקשה ובודאי יענה מן השמים ע"כ.

ואפשר עוד לבאר מ"ט שאני ברכ"כ בדברכת כהנים להחרדים יש מצוה על הישראל להתברך ואינו מקיים מצוה זו אלא כשעומד בבית הכנסת אצל הכהנים אבל עם שבשדות אינו מקיים המצוה להחרדים.

ויש לענין אם מי שבתפלתו שמתפלל בו אין לו כהנים ויכול לילך לשמוע ברכת כהנים בבית כנסת אחר אם הוא בכלל עם שבשדות דאנסי או דמאחר ויכול לילך לשמוע הברכה מזהבנים לא חשיב אנוס בזה.

ידוע חידושו של מרן הגרי"ז אשר נמסר מפי השמועה דראוי לגמור בר"ה שמ"ע דלחש לפני תחילת חזרת הש"ץ ולהאזין בכל חזרת הש"ץ כדי שהתקיעות שבמלכות זכרונות ושופרות יחשבו לו על סדר הברכות והראה שכן כתב בר"ץ גיאות להדיא בהל' ר"ה בשם רב האי גאון, וז"ל 'וצריך יחיד לכוין את לבו לש"צ מתחתל ירידתו מאבות עד סוף התפלה כדי שיהא עומד אחריו כמו שהוא עומד בתפלה' ע"כ, הרי להדיא שצריך לשמוע כל התפילה מתחלה ועד סוף.

והנה בר"ה (דף ל"ה) קאמר בגמ' 'אר"ש חסידא פוסטרי היה ר"ג אפי' עם שבשדות, ולא מביעי הני דקיימי הכא (בתמיה), אדרבה הני אנסי הני לא אנסי, דתני אבא בריה דרב בנימין בר חייא עם שאחורי כהנים אינן בכלל ברכה, אלא כי אתא רבין אמר רבי יעקב בר אידי אר"ש חסידא לא פטר ר"ג אלא עם שבשדות מ"ט משום דאנסי במלאכה אבל בעיר לא' ע"כ.

ודעת הר"ף והר"ן שעם שבשדות יוצאין מן הש"ץ גם בלא שמוע הברכות מן הש"ץ, וז"ל הר"ף (דף י"ב, בדפי הר"ף) 'ועם שבשדות דאנסי ולא מצו למיתי לבי כנישתא בר"ה וביה"כ ש"צ נמי מוציאין ידי חובתן, אבל דעיר אין ש"צ מוציאין ידי חובתן עד דאתו לבי כנישתא ושמי משליחא דצבורא מתחילה ועד סוף', עכ"ל.

יבואר שעם שבשדות יוצאין ידי תפלה בלא שמועה כמו שהקרבן עולה לכל

והנה בביאור דברי הר"ף שיוצא בלא שמועה יעויין בשלטי גבורים שם שכתב וז"ל 'העם המצויים בשדות כל ימות השנה ש"צ מוציא אותן י"ח לפי שהן אנוסים ואין יכולין לבא לבהכ"נ ואם היו בקיאים מתפללין במקומן, ומז"ה ביאר שלא אמרו כן אלא בתפלות שהן כנגד תמידין, אבל תקיעת שופר ומקרא מגילה אין ש"צ פוסטרי עם שבשדות אלא כולן צריכין לשמוע', עכ"ל.

ומבואר דמה שהעם שבשדות יוצאים יד"ח תפלה על ידי תפלת הש"ץ גם כשלא שמעו התפלה היינו טעמא משום דהתפלה במקום תמידין, וכמו שכתב תמידין היו מקריבין הקרבן עבור כל ישראל, כן בתפלה מי שהוא אנוס יוצא יד"ח תפלה מן הש"ץ ועולה לו תפלת הש"ץ במקום הקרבן, ולכן בתקיעת שופר לא מהני תקיעת הש"ץ לעם שבשדות.

והנה לשיטת הר"ף יש מקום לומר שכל המאריך בתפלתו הרי הוא אנוס מלשמוע תפלת הש"ץ ולא גרע מעם שבשדות שהם שומרים פירותיהם וחשיבי אנוסים מלבוא לבית הכנסת, ולמה לא יחא המאריך בתפלתו נחשב כאנוס שיוצא בתפלת הש"ץ גם בלא שמע תפלת הש"ץ והרי אמרו שהמאריך בתפלתו מאריך לו ימיו ושנותיו, וא"כ שפיר חשיב אנוס כדי שיוצא תפלתו בתפלת הש"ץ.

ואפשר שלא אמרו שאנוס יוצא תפלתו מן הש"ץ אלא בעיקר תפלתו אבל כל שהתפלל תפלתו וצריך לשמוע התפלה כדי שיהא לו תפלה כדי לתקוע על סדר הברכות לא מהני תפלת הש"ץ לעם שבשדות, שלא תקנוהו אלא לצאת עיקר חובת תפלה, אבל לזה שכבר התפלל אפשר דלא עלתה לו תפלה זו.

^א ויש לעיין דשמא מה שהתפלה כנגד תמידין שפיר יוצא בתפלת הש"ץ אבל התפלה הרי גם אבות תקנום והוא בקשת רחמים, כמבואר שיש גדר תפלה שאינו במקום הקרבן אבל הוא בגדר תפלה שאבות תיקנום כמו תפלה בשיבה או תשלומין אחר זמן התפלה שאינו כתמידין, ויש לעיין אם גם חייב זה יוצאין עם שבשדות וצ"ע.

^ב והיה בדעתו שמרן הגרי"ז לא חלק בזה אלא דס"ל דהשומע עדיף טפי ממה שעלתה לו תפלת הש"ץ לעם שבשדות וכמו שברכת כהנים מועיל לעם שבשדות דאנסי לבוא לבית הכנסת ומכל מקום עדיף טפי לבוא לבית הכנסת להתברך מן הכהנים ומרן הגרי"ז זצ"ל טרח שיהא לו כהן בתפלתו כדי להתברך בברכת כהנים ולא הסתפק במה שמתברך כעם שבשדות.

וברור שהיוצא ידי תפלתו מדין עם שבשדות אינו משלים מאה ברכות בזה שהרי אינו כבירך בעצמו אלא שתפלת הש"ץ עולה לו והרי שאינו כמבירך בעצמו ומשום הכי עדיף לשמוע מן הש"ץ בעצמו.

ואפשר דלענין ברכה שאני שהרי עם שאחורי הכהנים אינן בכלל ברכה והביאו הפסוק בתהלים 'ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו' ולכן כל שמראה שיוצא חפץ בברכה הוא יותר מתברך, וכן שמועתי שבכריסם הכל מתקריבם אצל הכהנים כדי להתברך ואפשר שהוא מזהב טעמא.

וז"ל מסתברא דאפילו אם יאמר שכוונתי אז בלבי לברכת המברך גם כן לא יצא, כיון דמה שיוצא בשמיעה הוא רק מפני דשומע כעונה, וזה שייך דוקא כששומע, אבל אם אז דיבר לא עדיף מהמברך בעצמו ברכת המוציא כשהפסיק באמצע בדברים אחרים דלא יצא, עכ"ל.

ובאמת יש לדון בדבריו דבפשוט שומע כעונה אינו עונה ממש אלא יוצא בשמיעתו או שדבורו של חבריו מתייחס אליו כידוע, וא"כ אפי' שהוא מברך בעצמו מכל מקום יכול לצאת בשמיעתו או שדבורו של חבריו מתייחס אליו.

ונפק"מ גדולה לדינא ומצוי טובא שלפי דבריו נראה שאם שומע קריאת מגילה מחבירו ובעוד שעונה אמן התחיל לקרוא, וכיו"ב בקידוש או בברה"מ או שאר ברכות והמברך המשיך הלאה בעוד שהוא עוד עונה אמן, לא יצא בשמיעה אף שכוון לצאת בשמיעתו, כיון שממשיך והוא מדבר אי אפשר לצאת בברכה שבאמצע עם אמן דהוה הפסק ולא יצא, ואף ששמע ברכה בשלימות לא יצא, וראיתי שכבר העיר בזה בתשובות והנהגות (כרך א סימן קעו).

והנה במשנה ברורה סימן תרצב ס"ק ט' כתב בהא דכתב השו"ע אין לשוח בעוד שקורין אותה כתב במ"ב שם וז"ל 'ולענין דיעבד יש חילוק דהשומע אם שח בעת הקריאה לא יצא אפילו אם חיסר לשמוע תיבה אחת דהא לא שמעה כולה' עכ"ל.

ומשמע שאם שמע אפי' ששח באמצע קריאתה יצא ולא אמרין דכיון דשומע כעונה לא יצא, והיינו טעמא דרך בברכה שחשיב כשח באמצע הברכה הוי הפסק בברכתו ולא יצא אבל במגלה גם אם שח באמצע המגלה הרי יצא בדיעבד ולכן לא הוי דבורו הפסק שלא יצא בשמיעת המגלה, וא"כ הוא הדין בנדון דידן שבברכה ארוכה אין השיחה הפסק בברכתו וא"כ גם אם שמע הברכה באמצע תפלתו אפשר שיצא יד"ח.

ואי נימא הכי א"כ אינו יכול לצאת ידי תפלת הש"ץ מדין עם שבשדות שהרי אינו אנוס שהרי יכול לשמוע תפלת הש"ץ גם כשהוא מתפלל וצ"ע.

יבואר דהחזו"א ס"ל שגם מי שאינו אנוס יוצא בתפלת הש"ץ אם התפלל בעצמו

ובחזו"א סימן קל"ז אות ד' כתב וז"ל יש לעיין אחד שבא לבית הכנסת בשעת תקיעות דמעומד ואת הברכות לא שמע מן הש"ץ אי קעביד מצוה בהאי שמיעה וזה ודאי דיחיד שיתקע תקיעות דמעומד לא קעביד מצוה דלא תקנו חכמים רק בחבר עיר אבל כששומע תקיעות של ציבור אפשר דקעביד מצוה והוא משותף עם הציבור במצות

לענין אם שכח יעלה ויבוא בר"ה ונזכר קודם ברכת הטוב והמטיב כתב המגן אברהם סי' קפ"ח ס"ק ז' וז"ל, ונ"ל דבר"ה א"א לששון ולשמחה, וכונתו בשכח יעלה ויבוא ואומר ברכה אשר נתן לנו ימים טובים אינו אומר לששון ולשמחה, וכתב עוד וז"ל ומ"צ ע"ד דנראה לכאורה דאין מחזירין אותו דהא י"א דמצוה להתענות בר"ה וצ"ל דלא חיישינן להך סברא כלל ועס' תקצ"ז דסומכין אהאי סברא אפי' לקולא דא"צ ליתב תענית לתענית' ולכן ג"ל דאומר בר"ה בלא חתימה כמו בר"ה, עכ"ל.

ובמשנה ברורה סימן קפח ס"ק יט כתב בשוכח ביום ר"ה וז"ל ואם שכח והתחיל הטוב והמטיב ג"כ דעת המ"א דשוב אינו חוזר כמו בר"ה וא"ח חולק עליו וס"ל דחוזר, עכ"ל, ונראה דלא הכריע בפלוגתא זו וספק ברכות להקל.

אמנם לעניין השוכח יעלה ויבוא בליל ר"ה חוזר משום שכתב המ"ב סימן תקצ"ז ס"ק ב' בשם עטרת זקנים שבליל ר"ה אסור להתענות לכולי עלמא ולהכי חוזר על יעלה ויבוא, וכבר נודע מש"כ בהליכות שלמה פ"א אות י"ט שגם לפסקו של ר' אבלי פאסלוואר שהשוכח המלך הקדוש בליל ר"ה אינו חוזר מ"מ לענין יעלה ויבוא בברכה"מ חוזר והוא משום דכל פסקו של ר' אבלי אינו אלא בהמלך הקדוש שהוא משום הדין והמלכות ואין הקב"ה יושב בדיון עד שיקדשו ב"ד של מטה את החדש כדאיתא בר"ה דף ק"ע"ב, וכבר כתב כן בספר בנין שלמה בהוספות סימן י"ח.

והנה השוכח בשבת ר"ה לכאורה בוודאי חוזר משום דבשבת לא התירו להתענות ולהכי מחוייב לאכול פת וחוזר על מה שלא הזכיר רצה אבל על יעלה ויבוא אינו חוזר דמשום ר"ה הרי אפשר דיכול להתענות ולהכי אין הזכרת יעלה ויבוא לעיכובא.

¹ והנה במשנה ברורה סימן תקצ"ב ס"ק כא כתב על מה שכתב הרמ"א לתקוע שברים תרועה שבת נשימות כתב וז"ל אך יזהר שלא יפסיק יותר מכדי נשימה כ"ל וע"כ טוב שיקרא לפניו המקרא שברים תרועה בפעם אחת דאם ימתין התקוע עד שיקרא הקורא לפניו תיבת תרועה עלול מאד שיהיה עי"ז הפסק יותר מכדי נשימה, עכ"ל, ונראה מדבריו דחיישינן שיפסיק יותר מכדי נשימה אבל מה שמדבר בזמן ששומע התקיעה אינו מעכב ומבואר דיוצא בשומע כעונה גם כשמדבר באותו זמן ואפשר דרך לענין ברכה חשש לזה וכמו שנתבאר.

² ובספר תשובה מאתהב ח"ב לסימן תקצ"ז כתב וז"ל ושמעתי בילדותי ממורי ורבי הגאון הנודע ביהודה נ"ע לבאר דברי רב נטורוניא גם מה שדקדק דעשרת ימים אינן משונוי מכל ימות השנה כו' כי כתבו בשם הארי"ז דבכל יום בין ר"ה ליוה"כ צריך האדם לתקן אותו היום של כל השנה

תקיעה, ואילו אנוס שבא בשעת תקיעה לבית הכנסת מסתבר דקעביד מצוה שהרי אנוס יוצא בתפלת הש"ץ אע"ג שלא שמע וא"כ תפלת הש"ץ מתייחסת אליו והוא שלוחו א"כ גם תקיעות שהוא שומע מצוה שלו היא, ואפילו בקי שהתפלל בלחש ולא שמע ברכות מפי הש"ץ נראה דשפיר שומע התקיעה דאע"ג דאינו יוצא בתפלת הש"ץ בלא שמיעה מ"מ הוא משותף במצות תפלה של הש"ץ לא פחות מזה שהוא אנוס אלא כיון שהוא בקי לרבנו ואינו אנוס לר"ה הטילו עליו חכמים לשמוע או להתפלל בעצמו ולא סגי ליה במה שהש"ץ מתפלל בעשרה בעיר, וכיון שהוא משותף במצות תפלה של הש"ץ הוא משותף גם במצות שופר ושפיר שמע להו לתקיעות של ציבור ושמיעתו מצוה עכ"ל.

ומבואר דס"ל דכמו דאנוס יוצא בתפלת הש"ץ כן כל מי שהתפלל יוצא בתפלת הש"ץ גם כשלא שמע גם אם אינו אנוס שתפלת הש"ץ עולה לכולם, אלא דהבקי היודע להתפלל צריך להתפלל בעצמו אבל כל שהתפלל שפיר יוצא בתפלת הש"ץ ויש לו בזה תקיעות על סדר הברכות.

יבואר אם אנשים שנאנסו ולא יכלו להתפלל עד סמוך לשקעה"ח ובידם להתפלל מוסף או מנחה הי מנייהו עדיף

והנה נשאלתי באשה שלא היה לה שהות בר"ה להתפלל מוסף עד סמוך לשקיעת החמה ואין בידה להתפלל אלא או מוסף או מנחה מה תתפלל.

ולכאורה פשוט שתתפלל מנחה שהרי בעיקר שאלה זו כבר נחלקו הפוסקים אם מנחה עדיף משום שהוא תדיר או מוסף עדיף משום שאין לו תשלומין עברית והמ"ב בסיון רפ"ו לא הכריע בשאלה זו, אבל הנשים שמעיקר הדין פטורות ממוסף שהרי הוא מצות עשה שהזמן גרמא וכמבואר בצ"ח יעויין במ"ב סימן ק"ו וכ"כ ברעק"א תשובה ט' משום שאינן שוקלות מחצית השקל, להכי פטורי מתפלת מוסף, ואע"פ שהזמן גבורים פליג בזה מכל מקום כיון דפלוגתא היא בוודאי תפלת מנחה עדיף.

אבל יש לומר דכיון שבתפלת המוספין של ר"ה יוצאין האנוסים בתפלת הש"ץ גם כשלא שמעו לשיטת הר"ף והר"ן, א"כ אפשר דגם אנשים יתפללו מנחה שהרי בתפלת המוספין יוכלו לצאת בתפלת הש"ץ.

ואין לומר דלא חשיבי אנשי שהרי יכלו להתפלל מוסף אלא שהעדיפו את תפלת המנחה ואפשר שלא יצאו בתפלת הש"ץ, אבל נראה כיון שחייבים להתפלל מנחה וכדי שלא יפסידו מנחה חשיבי שפיר אנשי כדי שיצאו בתפלת הש"ץ, וצ"ע.

בעניין השוכח רצה בברכת המזון בשבת שובה אם חוזר

אמנם הרי בטור אורח חיים סימן תקצ"ז כתב וז"ל ורב נטורוניא ז"ל כתב ביום א' של ר"ה א"א לישב בו בתענית משום דמדאורייתא הוא אבל ב"ט שני ושבת לית בהו קושיא משום ד' ימים אינן משונוי מכל ימות השנה לפיכך נהגו רבותינו לישב בהן בתענית בין בחול בין בשבת, וכתב א"א ז"ל דבריו תמוהין שאוסר להתענות ב"ט ראשון של ר"ה והתירו להתענות בשבת, ונראה דברי רבינו האי שכתב להתענות ב"ט שני של ר"ה אנו רואין שיפה הוא שלא להתענות שכך אמרו פרנסי ישראל הראשונים לישראל לכו אכלו מעדנים ושתו ממתקים, וכן בשבת שובה אין אנו רואין שיתענה האדם שהרי תשעה באב שהוא תענית חמור לא רצו לקבוע בשבת, וכ"כ הר"ף גיאת שאין להתענות ד' ימי תשובה איקרו, ימי צום לא איקרו, וכן יראה מהמדרש שהבאתי למעלה כי מי גוי גדול וכו' ואיתא הכי בירושלמי בר"ה מתריעין וכו' מתענין, עכ"ל.

ולכאורה קשה אמאי בשבת שובה לא מצאנו אחד מן הפוסקים שיאמר שאין חוזר על רצה משום דר' נטורוניא גאון אומר שיכול להתענות בשבת שובה ואע"פ דלא קי"ל כוותיה מכל מקום הרי בר"ה גם כן קי"ל דאין מתענין כמבואר בשו"ע סימן תקצ"ז ומכל מקום במקום ספק ברכות חיישינן ולא מחזירין אותו ואמאי בשבת שובה לא חיישינן לדעה זו כדי לא להחזירו.

יבואר דהשוכח יעלה ויבוא בברכה"מ דיו"ט נחלקו הראשונים אם חוזר ומברך

והיה אפשר לומר דהא דאין חוזרין על הזכרת יעלה ויבוא בר"ה היינו טעמא משום שהרי שיטת התוס' סוכה דף כ"ז והרשב"א דביו"ט אין מחזירין על יעלה ויבוא

דהיינו ביום ראשון צריך לשוב אל ה' על כל מה שחטא תמיד ביום הראשון וכן ביום השני וכן ביום השלישי וכו' ואם לא עשה כן ועבר יום א' משבעת ימים אלו הרי זה מתחייב בנפשו והוא מעות לא יכול לתקן עוד אמור מעתה יום ראשון של ר"ה יהיה אותו היום גם אחר ר"ה ולמה לו להתענות ולחלל את יו"ט דאורייתא חנם דרך משל אם חל ר"ה ביום השני יהיה יום השני אחר בין ר"ה ליוה"כ וכן ביום השלישי וכן אם חל ר"ה ביום ה' יהיה יום ה' אחר בין ר"ה ליוה"כ וכן אם חל ר"ה בשבת יהיה שבת אחר שובה א"כ יום ראשון מדאורייתא א"צ להתענות חנם אבל שבת שבתך הימים שבין ר"ה ליוה"כ דאי אפשר לתקן עוד התיר להתענות להציל ממות נפשו וזהו אשר דקדק רב נטורוניא דעשרת ימים אינן משונוי מכל ימות השנה רצה לומר בהם צריכין אנו לתקן כל הימים ממות השנה לפיכך נהגו רבותינו לישב בהן בתענית בין בחול ובין בשבת והמה דברי צחות ודברי פי חכם חן ושפתיים ישק, עכ"ל.

יבואר דאע"פ שיכול להתענות בשבת שובה משום תשובה אבל אם לא התענה הרי הוא חייב באכילת פת ולהכי חוזר על הזכרת רצה

ואפשר שמה שאין חוזרין כשלא הזכיר יעלה ויבוא בר"ה היינו טעמא משום דהגאונים ס"ל שאין חייב שמהחבר"ה שאינו כשאר יו"ט ולהכי מותר להתענות בו ולהכי כל שאינו חייב באכילת פת אינו חוזר על הזכרת היום, אבל מה שמתענין בשבת היינו טעמא משום שכיון שצריך לשוב בתשובה לקראת יו"ט והתענית מכפרת הרי התענית עונג הוא לו ולכן מותר בתענית אבל מי שאינו מתענה הרי הוא חייב באכילת פת להכי מי שלא הזכיר רצה בשבת חוזר ולא דמי למי שלא הזכיר יעלה ויבוא בר"ה שאינו חוזר שהוא דחיישינן להגאונים שאין חייבים בשמחה כלל בר"ה ולהכי אינו חוזר ולפ"ז בר"ה שחל להיות בשבת לכאורה היה צריך לחזור על רצה משום שכל שאינו מתענה הרי הוא חייב באכילה בשבת וצריך לחזור על רצה וצ"ע.

והנה להנהיגים כמו שכתב בן איש חי שכל שיש מחלוקת ראשונים נקטין ספק ברכות להקל כנגד מרן השו"ע ולכן בכל יו"ט אינו חוזר דחיישינן לשיטת הרשב"א והתוס' בסוכה דף כ"ז ע"א דביו"ט אינו חייב באכילת פת א"כ בכל יו"ט אינו חוזר וכ"ש בר"ה, אבל בשבת שובה אפשר לדלדלו דחיישינן לשיטת הגאונים דס"ל שמתענין בשבת שובה ואין חוזרין על רצה, לדלדלו דחיישינן לדעת יחידאה שלא לחזור מספק ברכות.

אבל העירוני דשיטת הבן איש חי שכל שעל פי קבלה חוזרין קיימ"ל כהקבלה ולא חיישינן למש"כ בשו"ע ולכן בסעודה שלישית חוזרין על הזכרת רצה בברכת המזון אע"פ שבשו"ע סימן קפ"ח כתב שאין חוזרין משום דיש סוברים שיוצא יד"ח סעודה שלישית בפירות, אבל על פי הסוד צריכים לאכל פת דווקא בסעודה שלישית כמבואר גם בבאור הגר"א סימן תמ"ד שהוכיח מהזהר שאין יוצאין סעודה שלישית אלא בפת, ולכן ס"ל להבן איש חי שחוזרין על הזכרת רצה בברכה"מ של סעודה שלישית, וא"כ הוא הדין בשבת שובה שמסתברא שעל פי הזהר אין מתענין בו לכן גם אינה לא חיישינן לדעת ר' נטרונאי וחוזרין על הזכרת רצה בשבת שובה"ה.

בעניין תרי קלי משתמעי בחביב ליה ואחד קולו חזק יותר

היה קול אחד פסול והשני כשר ואפילו היו הקולות הפסולים רבים וקולם גדול וחזק ואילו הקול הכשר הוא יחיד וקולו חלוש מהם שפיר דמי דהיינו שתי חצוצרות ושופר שהיה במקדש ע"כ והובאו דבריו בשו"ת הרשב"ץ ח"ג סימן ש"ה ושי"ו וז"ל עוד אחרת גדולה מזו דגמג' בר"ה שם פשט הדברים שגם אותם שתקעו בחצוצרות יצאו בה בעת ידי חובת שמיעת קול שופר.

שוב ראיתי שבפר"ח סימן קכ"ח כבר הקשה על סברת התוס' בסוטה מההיא דחצוצרות ופליג עליה יעו"ש ויעו"ג בפמ"ג ס"י קכ"ח משבצות זהב ס"ק יב שיישב קושיותיו, וכן הגדול ממניסק בירון האור על המשניות פ"ד דמגילה מ"א וא"כ בג"ד אף שאדם זה שומע בבת אחת גם קול כשר וגם קול פסול כיון דבמידה דחביב ק"ל דיהיב דעתיה ושמע.

וצריך לזהר לומר דקול עצמו גרע טפי ושמע קול עצמו יותר מקול חבירו גם בחביב ליה.

תשובה מצד הכרת הטוב

וכתב ע"י באור החיים הק' וז"ל ויש להעיר למה הוצרך בעשות רצונו יתברך לא יצדיק סיבת הקללה שהיא לצד לומר הברכה כיון שדבר הסובב התשובה הוא מורה הקללה לא היה לו לומר אלא כי יבוא עליך הקללה, ונראה כי בא להעיר דבר שבו ישוב אל לבו לשוב בתשובה והוא כי ישכיל בהטיבו מעשיו לפניו ב"ה הברכה אשר תסובבנו ועת אשר יסור מני אורח החיים הקללה אשר תבואהו ומזה ישכיל להשיב אל לבו כי זולת מבחן הברכה שיהיה בה

מתוך שיחות שמסר רבינו שליט"א בישיבת אור אלחנן מוצע"פ פ' נצבים, ובהיכל כולל הליכות משה יום א' כ"ח אלול תשפ"א

כתיב בפרשת נצבים פ"ל פ"א והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלוךך שמה ושבת עד ה' אלוךך ושמת בקולו וגו'.

שומע מה ששליח ציבור קורא ומכוין לבו לדבריו הרי הוא כקורא דשומע כעונה (סוכה לה) הילכך צריך לזהר העולה לקרות עם שליח ציבור ומיהו אפשר שאפילו לדברי הזהר רשאי לקרות והוא שלא ישמיע לאזניו וכן משמע מהלשון השני שכתבתי דמדתה ליה לתפלה שאסור להשמיע לאזניו ואף על פי שבלשון הראשון שכתבתי לא הזכיר אלא דיבור אפשר דכל שאינו משמיע לאזניו לא קרי ליה דיבור וכן ראוי לעשות לקרות העולה בנחת בענין שלא ישמיע לאזניו, עכ"ל. ובדרכי משה שם כתב וז"ל ולי נראה שאין הכרח בדברי הזהר כלל יותר ממה שמוכרז במגילה דבתורה לא יקראו שנים שפירשו הפוסקים דמיירי בקול רם משום דתרי קלי לא מישמעו והוא הדין דדברי הזהר מיירי בבחי' גונא ותדע שהרי בימי הזהר לא נהגו מנהג דידן שהשליח ציבור היה קורא הכל אלא העולה היה קורא כדון התלמוד ולכן כתב שם דלא יקרא אחר עמו ומה שכתב דלחיו חד קאמרי עליה ושתוק וכתב נמי חד קרי וחד לישתוק דמשמע קצת שהיו נוהגים מנהג דידן אינו כן אלא ר"ל כמו שהוא בתוספתא דבעין אחד שמחזן על הקורא והוא בעי לישתוק, ואין לזוז מדברי הפוסקים אף אם היו דברי הזהר חולקים עליהם כן ג"ל דלא כב"י שכתב דלא שבקין דברי הזהר מפני דברי הפוסקים והוצרך לעשות פשרה ביניהם ובתוספות פרק ראיהו ב"ד (ר"ה כו. ד"ה אבל שנים) כתבו בהדיא דהנהגה בזמן הזה ששנים קורין, עכ"ל. הרי שנחלקו הב"י והדרכי משה אם יש בדברי הזהר כנגד הפוסקים אם שבקין לדבריהם מחמת הזהר דהב"י ס"ל דשבקין להו והדרכי משה ס"ל דעבדינן כהפוסקים.

וחייליהו מהא דאמר ר' בסוכה שם דבכל שבעת ימי החג אי בעי אכיל פת אי בעי לא אכיל פת ואינו חייב לאכול פת אלא בליל יו"ט ראשון של סוכות ולהכי אינו חוזר על יעלה ויבוא בברכה"מ דסעודת יום טוב, אבל קיי"ל כמש"כ השו"ע סימן קפ"ח דחוזר על יעלה ויבוא של סעודת יום טוב, ובספר בן איש חי כתב שלא לחזור דקיי"ל ספק ברכות להקל כנגד פסק השולחן ערוך וכן נוהגין רוב הספרדים.

ולפ"ז אפשר לומר דהא דאין מחזירין על השוכה יעלה ויבוא בר"ה הוא בצירוף הא דגם ביו"ט בעלמא גם כן יש ראשונים דס"ל דאינו חוזר ולהכי אינו חוזר אבל בשבת שובה שהכל מודים שחוזר על הזכרת רצה אלא שבשבת שובה ס"ל לר' נטרונאי שאינו חייב באכילה משום האי טעמא לחוד אינו טעם מספיק שלא יחזור על הזכרת יעלה ויבוא.

אמנם בר"ה שחל להיות בשבת בוודאי חוזר על הזכרת רצה משום דבזה גם דעת ר' נטרונאי שאינו מתענה שהרי בר"ה עצמו גם כשאינו בשבת כתב שאינו מתענה וא"כ ליכא למ"ד שמתענה בשבת ר"ה ולהכי חוזר על רצה, אבל בשבת שובה היה מקום לומר שאינו חוזר אבל משנ"ת שפיר חוזר.

אמנם באור זרוע סי' נ"ז כתב דלשיטת דמצה להתענות בר"ה ה"ה כשחל בשבת מצוה להתענות וכן מבואר במ"ב סי' תקצ"ז ס"ק י"א ולדעת האור זרוע יש להסתפק אף בר"ה שחל בשבת מה הדין בשבת רצה בברכה"מ אם מחויב לחזור לראש שהרי לדידיה מצוה להתענות, וכן ראיתי בשלמי תודה ימים נוראים בשם מרן בעל אילת השחר שכתב שאינו חוזר על רצה גם בשבת שובה אמנם למשנ"ת דהא דביו"ט של ר"ה אינו חוזר אינו אלא בצירוף שיטת התוס' והרשב"א שבכל יו"ט אינו חוזר אכתי אפשר דבשבת חוזר על רצה, אמנם דעת בעל בעל אילת השחר שאינו חוזר אפי' בשבת שובה משום דעת ר' נטרונאי דס"ל שמתענין בשבת שובה.

ואפשר עוד לומר בדעת הפוסקים שסתמו דחוזרין בשבת על רצה ולא כתבו דבשבת שובה אין חוזרין משום דס"ל לדעת ר' נטרונאי שמתענין בשבת שובה הוא דעת יחידאי ולהכי לא חיישינן לה שלא לחזור על רצה בשבת שובה, אבל בר"ה דעת כמה מהגאונים שיכולין להתענות ולהכי חיישינן להו שלא לחזור על הזכרת יעלה ויבוא בברכת המזון וכן בשבת ר"ה אע"פ דדעת אור זרוע שמתענין בו מכל מקום כיון דדעת יחידאה היא לא חיישינן ליה וחוזרין על רצה וצ"ע.

נשאלתי מי שיש לו מכשיר שמיעה באוזן אחד אם יוצא בשמיעת האוזן הבריאה.

והנה אין להאריך בנדון אם יוצא בשמיעה דרך מכשיר שמיעה וכבר האריכו בזה גדולי הפוסקים בזה, אבל יש לעיין דאפי' שאינו יוצא בשמיעה דרך מכשיר שמיעה דהוא כשומע הקלטת של תקיעת שופר אבל הרי שומע גם באוזן הבריאה ושפיר יצא יד"ח, אלא שהרי אמרו תרי קלי לא משתמעי והוי כתרי קלי ששומע בשני אזניים ושמיעה אחת אינה כשירה אלא שהרי אמרו בתקיעת שופר תרי קלי משתמעי דחביבא ליה אלא דאפשר דכיון דמה ששומע במכשיר הוא קול חזק יותר מאשר דבזה שומע הקול החזק יותר וכן מצאנו בתוס' בסוטה דף ל"ט שקול עצמו שומע יותר מקול חבירו וגם בחביבא כמו ברכ"כ אינו יוצא בשמיעתו כיון שאינו שומע אלא קולו שלו.

אמנם הרמב"ן בדרשתו לראש השנה בכתבי הרמב"ן ח"א עמוד רלו כתב וז"ל דהא קי"ל דבשופר תרי קלי משתמעי דכיון דחביב עליה יהיב דעתיה ושמע ואפילו

הנה בבית יוסף אורח חיים סימן קמא כתב וז"ל ומתוך לשון הרא"ש שכתב רבינו יתבאר לך שצריך העולה לקרות בנחת עם שליח ציבור כדי שלא תהא ברכתו לבטלה וכן כתבו התוספות בסוף פרק קמא דבבא בתרא (טו. ד"ה שמנה פסוקים). ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל כתב שמעתי שכתוב בספר הזהר שאין לקרות כלל אלא אחד ודאוי לחשו לדבריו אם האמת הוא כך שאני לא ראיתי כתוב אלא ששמעתי עכ"ל ואני הכותב זכיתי למוצאו והוא בפרשת ויקהל (רב). וז"ל ואסיר למקרי באורייתא בר חד בלחודו ושתקין ושמעין מלה מופזיה כאילו קבלין לה האי שעתא מטרירא דסיני ומאן דקרי באורייתא ליהו חד קאמרי עליה ושתוק דלא ישתבח בר דיבור חד בלחודו לא תרינ דיוברין לשון הקודש חד וחד הוא לא תרינ ואי תרינ משתכחין בס"ת גריעותא דרוא דמהימנותא איהו וגריעו דיקרא דאורייתא. וקודם לזה כתוב אי הוויא עלותא אשתמעת לאודני דבר נש לית מאן דציית לה לעילא ולית דצייתין ליה אחרנין בר מאן דשמע בקדמיתא בנין כך בעי לאסתמרא דלא ישמעין לההיא עלותא בני נשא ותו דמילתא דצלולתא אסתמרא בעלמא עילאה ומה דעלמא עילאה לא איצטריך למישמע כגונא דא מאן דקרי בספרא דאורייתא חד קארי וחד לישתוק ואי תרי קראו באורייתא גריע מהימנותא לעילא ע"כ וכיון דלדברי הזהר אסור לקרות אלא אחד לבד ועכשו שנהגו ששליח ציבור הוא הקורא העולה אסור לקרות אף על פי שלדברי הפוסקים צריך לקרות ואם לא יקרא כתבו דהוי ברכה לבטלה מאחר שלא נזכר זה בתלמוד בהדיא לא שבקין דברי הזהר מפני דברי הפוסקים ועוד דהא איכא למימר דכל שהעולה

והנה כתוב בתהלים כ"ו לדוד שפטינו ה' בי אני בתומי הלכתי ובה' בטחתי לא אמעד בחנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי כי חסדך לגד עני והתהלכתי באמינותך.

ולכאורה קשה איך מבקש דוד המלך בקשה כ"כ נועזת שפטינו ה' תעשה לי משפט ומבקש בחנני ה' ונסני מנין בטוח דוד המלך בעצמו כ"כ שלא ישל חלילה בבחינה ובנסיון זה, אולם התשובה מבוארת בהמשך דבריו כי חסדך לגד עני והתהלכתי באמינותך וכתב המלבי"ם ז"ל כי חסדך לגד עני שהיה משיב תמיד לגד עניו החסדים שעשה ה' עמו ועי"ז עבד אותו מצד הכרת הטובה ומצד שהוא נתלה ממנו להשיג חסדיו תמיד ע"כ כאן גילה דוד המלך מנין היה בטוח בעצמו כ"כ עד שיכול לבקש משפט בחינה ונסיון מפני שתמיד ראה לגד עניו את חסדיו השי"ת עמו וידע בעצמו שמול גדול רוב ההטבות של הקב"ה איתו לא יוכל בשפ"א לחטוא.

התביעה המופנית כלפי הכלל ישראל בפרשת האזינו כל מילה סובבת סביב התביעה להכיר טובה להשי"ת הלה תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך וגו' עי"ש המשך הכתובים.

וראיתי בספר מראשית השנה שפירש חונת הפסוק על דרך זה דמה שאמרה התורה ק"כ כי יבואו עליך הברכה והקללה היינו דלא רק הקללה מזרות את האדם אל התשובה אלא גם הברכה כלומר ברבת ה' כל הטוב שגמל עמנו כל ברכת השפע שהשפיע עלינו והיטיב עמנו בכל מיני ההצלחות וכו' כל אלו חברו יחדיו להרגיש בושה וכלימה מלהתנהג בצורה אשר תעשה לאבינו שבשמים צער ועגמת נפש וגם אם חלילה חטא ישמע את הקריאה של ושבט עד ה' אלוךך ושמעת בקולו.

ופירש בזה הגמ' בנדרים דף ט' באותו נזיר מן הדרום דזה היתה מעלתו המיוחדת שכאשר התעורר להתאווה תאוה תיכף ומיד גער בעצמו ואמר רשע למה אתה מתגאה בעולם שאני שלך מחשבתו המיידית היתה שהעולם כולו של הקב"ה והוא הכינו ברוב טובו ורוב חסדו לצורכו לתועלתו ולהנאתו של האדם א"כ איך יוכל להיות כפוי על הטובה הגדולה המרובה הזאת ולא לעמוד בניירותו מי שמהדהדת בהכרתו הקריאה של התומר דבורה כיון שאתה חוטא נגדי תחטא בשלך לא בשלי יצליח עי"ז להתרחק מן החטא.

איך לזכות למה שאמר הכתוב כי מידי דברי בו זכר אזכרנו עוד

ובלקט רשימות ימים נוראים ע' מ"ז מובא שהמשגיח דליקווד רבי נתן מאיר ואכטפויגל זצ"ל דיבר בהפלגה על מדת הבושה ואמר דבושה לבד עושה את כל מדרגות התשובה ואם יש בושה על חטא זה מוחק את כל חטאיו בלי ידי ויסורים ושאר ענינים כמש"א העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלן לו על כל עוונותיו ושובה אותיות בושה שע"י הבושה זוכה לשובה.

וכמש"כ בשע"ת שער א' אות כ"ב ובראות החוטא כי השם יתברך מעביר על עונו ומאריך לו ואינו נפרע ממנו ולא כחטאיו עשה לו ולא כעוונותיו גמל עליו ויסף בושה בלבבו כי הלוא החוטא למך בשר ודם ובוגד בו והוא מכפר לו ביוש ממנו וכן כתוב יחזקאל ט"ו למען תוכרי ובושת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלימתך בכפרי לך לכל אשר עשית וכו' עי"ש וזהו ג"כ כדוגמת הבושה של האחים מתוכחת יוסף שראו שלמרות כל מה שעשו לו הוא מחל להם ולא גמל להם כמעשיהם שהרי היה יכול להורגם תיכף ומיד כשבאו למצרים בפעם הראשונה וכשהתוודע אליהם ואמר אני יוסף נודע בין רגע את אשר האריך אפו כלפיהם אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה.

המסטינים והמקטרגים עליו לרעה וזה מה שאמרו דורשי רשומות אני לדודי ודודי לי פי' כשלא יהיה בבקשתו כל מגומגום רק לדודי כמו שאמרנו אז דודי לי והוא כמו שאמרנו חז"ל המתפלל בעד חבריו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה.

ובזה מתפרש דברי בו היינו שמדברים רק דברים של מעלה שרוצים בכבודו של מקום ותפארתו ובוה מתרצים לפניו. ואע"פ שלהתפלל על כבוד שמים בלבד הוא קשה לדור אחרון אבל יכול להתפלל על גלות נפשו שאינו קרוב לד' יתברך ואינו זוכה להיות מחובר עם מי שאמר והיה העולם ויכול להתפלל על גלות נפשו ובוה גם יתרצה אליו וכשמתפלל מלוך על כל העולם כולו בכבודך יתכונן גם על עצמו שכל מעשיו יהיו לרצונו יתברך בלבד וכן כל הבקשות על זה הדרך והראוני שכ"כ בדרשת מהר"ח.

והנה ז"ל דרשת מהר"ח קודם הסליחות על כן צריך כל אדם לכוון בבקשתו רק על נפשו שיהיה לפליטה ויהיה מבני היכלא דמלכא, גם בהתפילות שנתקנו על בקשת הגאולה מהגלות יא גם כן כוונתו על גלות השכינה כביכול וגלות נפשו אשר אינה יכולה להשתלם עתה בעסק התורה והמצוה כראוי מגדול כובד הפרנסה כי בהיות ישראל שרונים על אדמתם איש תחת גפנו ותאנתו כה בלי דאגת הפרנסה בנקל היה יכול כל איש לשים על לב לתקן נפשו העלובה בעסק התורה והמצוה אבל עתה מרוב טרדת הפרנסה גורם ביטול התורה והמצוה על כן מתאחר הגלות מאוד כי בעוה"ר עיקר הגלות הוא כעת על הנפש מחמת שאין יכולים להתעסק בשום עסק מעסיק הנפש מחמת טרדת הגלות ובהיות ישראל שרונים על אדמתם איש תחת גפנו בודאי היה כל אדם שם על לב עניני נפשו ועסק תורתו וכו' עכ"ל, ומבואר שיכולים להתפלל על גלות נפשו שאינוזוכה להיות מבני היכלא דמלכא ובוה גם מתרצה להקב"ה שרוצה חברו ודבוקו בד' יתברך ומתקיים בזה כי מידי דברי בו שדבורי בו שכל דבריו אינו אלא בי, ובוה אפשר לפרש חונת המשנה בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו נוצחין היינו שכשמשעבדין את רצונם לאביהם שבשמים שרונים את קרבתו שזוהו שאיפתם ומאווים לבד בזה היו נוצחין ובוה זוכה לקיים בעצמו כי דורשיך לעולם לא יכשלו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בד'.

ונזכה שיתקיים בנו מקרא זה וירחם ד' על עמו ויושיענו בגאולת עולם.

על בקשת כבוד השכינה שיתגלה כבודו ותראה מלכותו כי הלא לנו להקהל ולעמוד על נפשנו ביום הדין הגדול והנורא הזה לבקש סליחה ומחילה וחיים ומוון ובנים בי מי לא נפקד בהיום הזה ומה זה שאמרנו ז"ל שלא להזכיר שום חטא ועון בר"ה שלא לעורר את הדין ולכאורה הוא בהיפך שהרי אמרו מודה בקנס פטור ואומר מודה ועווב ירוחם, ועוד וכי אם לא נזכיר אנוחן אין למי להזכיר והלא כמה מקטרגים ומסטינים יש מכל עבירה ועבירה, אך הענין כמש"כ בזה"ק ויהי היום דא יומא דדינא יומא דר"ה ויבואו בני האלהים להתעצב על ה' ודאי למיתבע עולבניה דהא כלזה צריח הב לן חיי הב לן מונוי הב לנו סליחה וכפרה ואין איש שם על לב לבקש על עולבניה דמאריה ושמו המחולל בגוים והכל בעונונו, ואיה איפה עיני האדם פניו לבקש על נפשו ויתרצה לנפשו מטובת העוה"ז כי כן יסדו לנו בקניות אתמה על נפשי איך יערב לנפשי אכול או איך יהיה מאור היום מתוק לעיני או איך אתאווה את החיים אם בהיכל מלכינו יתברך שמיר ושיט וקדרותא אשתכח בטלהו רקיעין וכה"ל על שבר בת עמי השברתי קדרתי ואיה הדר אלהינו ואיה תפארתנו ועטרת ראשנו.

ולכן אסרו לנו חז"ל להזכיר שום דבר חטא ועון כדי שלא נפנה איש אחרי שרירות לבו לבקש לנפשו סליחה וכפרה על אשר סר מני דרך וכן לא נפנה איש אחרי נגעי לבבו לבקש בני חיי ומווני להיות צוחין ככלבי דבוה נעורר את הדין רק נשליך את כל הדברים הנוגעים לנו אחרי גוינו ויעבור עלינו מה יהיה מה שיהיה ואשר ניטל בבור מבית חיינו ותפארת מלכינו ולכן לא תקנו לנו חז"ל לומר כפלה פתלת ר"ה שום בקשה על סליחה וכפרה ומווני רק תפלה קפלה על בקשת החיים וגם זה לפי שרצונו בכך וזהו כמש"כ מלך חפץ בחיים דאל"כ לא היינו מעזים את פנינו לבקש ממך גם על חיים רק שחפצת בחיים רק כולה מיוסדת על הדרת כבוד אלקינו וזהו מ"ש ובכן תן פחדך וייראוך וישתחוו וכו' ובכן תן כבוד לעמך תהילה ליריאתך ותקוה טובה לדורשיך שמחה לארצך וששון לעירך וכו', ותמלוך אתה ה' לבדך וכו' והוא באדם האומר רבש"ע הרבה יש לנו לבקש על נפשנו ועל נגעי לבב כל איש ואיש כי לב יודע מרת נפשו כי צרכי עמך מרובים רק כל זה אינו שוה לנו בזכרנו את כבוד שמך המחולל בגוים והדר גאון עוזך כי נתמעטה ושם תפארתך ומוראך כי הורד וזה עיקר בקשתנו וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה. ובוה יבטח כל איש ואיש יבכה ויתמרמר ביום הדין הגדול והנורא הזה על הכונה אשר אמרנו וישליך בעת הזאת את נפשו מנגד ויעבור עליו מה שיעבור שבודאי חטאיו לא יזכרו עוד ולא יעלו על לב לעולם ויסכרו פי

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מידי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ד' וכל אחד מישראל היה משתוקק לידע במה זוכים למידי דברי בו לזכר אזכרנו ורחם ארחמנו מה צריך לעשות כדי לזכות לזה ובפשוטו כשהקב"ה מדבר בנו הוא כשעוסק בתורה ושכינה נגדו והקב"ה מלמד תורה לעמו ישראל בזה זוכה למידי דברי בו.

והנה בתרגום יונתן על הפסוק בירמיהו פל"א כתב וז"ל הכבר חביב קדמי ישראל הלא רבי רחים הוא ארי בזמן דמשוי פתגמי אוריתי על לביה למעבדהו מדבר דכירנא לאוטבא ליה עוד על כן אתגוללו רחמי עליהו רחמא ארחים עליהו אמר ה' עכ"ל.

ונראה מדבריו שדברי בו המונה דמשים דברי תורה על לבו לעשותם והוא הלומד על מנת לעשות אבל הלומד מוסר הוא לומד ושם דברי תורה על לבו לעשותם ובוה זוכה לרחמים גדולים מד' יתברך.

ונראה מדברי התרגום שפירש דברי היינו דבורים של ד' יתברך נמצאים בו דהיינו דברי היינו דברים שלי בו נמצאים בו היינו בתוך רמ"ח אבריהם ושם"ה גידיהם של כלל ישראל ואפשר דקאי על התפלות והברכות שאנו מדברים דברים של ד' יתברך שבחו וכבדו ובוה אנו נעשים חביבים אצלו.

ובר"ה שכל התפלות נתקנו על כבודו יתברך וכמו שהאריך בנפש החיים שער ב פרק יא וז"ל ומה שכתוב וד' נתן קולו לפני חילו רמו זה העיקר הגדול של ענין התפלה. שכלל כוונתה היא. לכוין רק להוסיף כח בקדושה שכמו שהאיש מאנשי פתגמי אוריתי כל ענינו וצרכי עצמו מנגד ומוסר נפשו ברצונו רק על ככל המלך. שיתגדל הכתר מלוכה של אותה המדינה ותנשא מלכותו. כן ראוי מאד להאדם הישר לשום כל כוונתו וטוהר מחשבתו בתפלתו רק להוסיף תת כח בהעולמות הקדושים. ולעורר בקולו הקול העליון לאמשכא מניה ברכאן ונהירו לכלא. להעביר רוח הטומאה מן העולם ויתקון עולם במלכותו ית"ש. ולא על עניני וצרכי עצמו כלל. ועינינו הראות בנטח תפלה ר"ה שהוא מסודר מראשו עד סופו רק על כבוד מלכותו ית"ש שתתעלה בכתלה קודם חטא אד"ר. וגם נוסח תפלת כל העשה. אף שלפי פשוטו הנראה רוב ככולו מסודר על עניני צרכי עצמו. ודאי ברור לכל מבין וממקומו הוא מוכרע שלא כיוון אנשי הכנסי' הגדולה על הנראה מפשוטי פי' המלות לבד וכמש"ל פ"י. ותפלות נגד תמידין תקנום שהיו עולות כליל לאישים כולה לגבוה סלקא ולא היה בהם חלק הדיוט כלל. ובסידור הגר"א בפתיחה של תפלת ר"ה כתב וז"ל והביטה וראה איך תקנו לנו קדמונינו ז"ל בתפלת ר"ה שנתקנה רק

לענין ה' יעקב צבי ז"ל בן יבדלחט"א ר' שלמה נחמיה שליט"א

לעיכוי נשמת היקר יקרים ד' יוסף בן סטי ז"ל
שוהיה מאיר פניו לכל אדם נלב"ע ליל שבת א' דר"ה תשפ"א •
ידי זכרי ברוך